

Eskiyeni

ISSN: 1306-6218 e-ISSN: 2636-8536

Sayı / Issue: 38 (Mart / March 2019)

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Metaforlar/Hayat, Anlam ve Dil, yazarlar George Lakoff-Mark Johnson, çeviren Gökhan Yavuz Demir (İstanbul: İthaki Yayınları, 2017)

A Review of *Metaphors We Live By* By George Lakoff-Mark Johnson translated into Turkish by Gökhan Yavuz Demir (Istanbul: İthaki Publishing, 2017)

Değerlendiren/ Reviewed by

Semra Kızıllarlan

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı,
Postgraduate, Ankara University, Graduate School of Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences,

Ankara/Turkey

semra.hafsa@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6138-6582

“Gündelik kelimeler zaten bildiğimiz şeyi taşır; yeni bir şey elde etmemizin en iyi yolu metafordur.”

Aristoteles

Kognitif Linguistik alanında çalışmalar yapan iki Amerikalı profesör George Lakoff ve Mark Johnson tarafından yazılan ve ilk baskısı 1980 olan eser dilimize Gökhan Yavuz Demir tarafından kazandırılmıştır. Çevirmen tarafından yazılan önsözde metafor hakkında iki görüşten bahsedilmektedir. Klasik ve Kognitif Linguistik görüş hakkında temel ayrımları çevirmen burada yer vermektedir. Bu temel ayrımları verdikten sonra çevirmen kitabın klasik görüşe karşı kognitif linguistik görüşü müdafaa niteliğinde olduğunu belirtmektedir.

Eser, orijinal dilinde önsöz, teşekkür ve 16 bölümden müteşekkil iken Türkçe çevirisinde önsöz, 30 bölüm ve biri 2003'te eklenmiş olan iki sonsöz ihtiva etmektedir. Çevirmenin kitap bölümlerini fazlalaştırması ve onları kendi içinde bölmesi, eserin daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Bölüm başlıkları ve içerik olarak eser orijinal dildeki baskısı ile uyum içerisindedir.

Kitabın ilk on bölümü, metaforların gündelik dilimizdeki yeri ile türleri üzerine odaklanmaktadır. Her bir bölümde ayrı bir metafor türünü işleyen yazarlar, verdikleri bol örneklerle konuyu daha anlaşılır kılmaktadırlar. Ara ara bir önceki bölümde verdiği örneklere dönerek bölümler arası interaktifliği sağlayarak konudan kopmayı engellemektedirler.

İlk bölüme “beraber yaşadığımız kavramlar” başlığını veren yazarlar gündelik kavram sistemimizin doğasının tamamen metaforik olduğunu savunmaktadırlar. İkinci bölümde ise metaforik ifadedeki sistematikliğe yoğunlaşarak , “metaforik gerçekliklerin tutarlı bir metaforik kavramlar sistemine ve bu kav-

ramlara tekabül eden tutarlı bir metaforik ifadeler sistemine”¹ sahip oldukları ifade edilmektedir.. Üçüncü bölümde metaforik ifadenin bir boyutunun ifadeye güç katmak sebebiyle vurgulandığını belirtirken diğer boyutları kendiliğinden gizlediğini belirtmektedirler. Dördüncü bölüm ile birlikte başlayarak yazarlar onuncu bölüme kadar metafor türlerinden bahsedip altı bölümü tamamen metafor türlerine hasretmişlerdir. Metaforları ontolojik, yapısal ve yönelim olarak üç gruba ayıran yazarlar alt türleri olan metonimi, kişileştirme ve muhayyile (lâfzî olmayan) metaforlara da ayrıca birer bölüm ayırmışlardır.

Kitabın on birinci bölümünden itibaren on altıncı bölüme kadar metaforun doğası ve yapısına yer verilmektedir. Metaforların tamamen figüratif (mecaz) olduğunu kabul eden yazarlar, kavram sistemimizde kendine has hiç kullanmadığımız metaforların olduklarını savunmaktadırlar. On birinci bölümde bu konuya değinen yazarlar on ikinci bölümde “metaforsuz doğrudan anlayacağımız bir kavram var mıdır?” sorusunu cevap aramaktadırlar. Kavramsal yapımızı belirleyen unsurları fiziksel, sosyal ve duyu alan diye ayıran yazarlar tecrübelerimizin bu alanlar üzerinden metaforik bir şekilde dilimize ve düşüncemize yansıdığını kabul etmektedirler. On üçüncü bölümde yapı metaforlarının temellenmesi başlığı altında yapı metaforlarının tecrübemizde nasıl yer aldığından bahsedilmektedir. On dördüncü bölümde ise nedensellik kavramının tümüyle metaforik bir ifade olduğu üzerinde durulmaktadır. On beşinci bölümde tutarlı tecrübe yapılanmasını ele alan yazarlar bir diyalogda bulunması gereken unsurları ve bu unsurların tutarlı bir iletişim için öneminden bahsetmektedirler.

On altıncı bölüm itibariyle kitap metafordaki tutarlılık konusuna değinmektedir. Bu bölümde tutarlı bir metaforik ifade için hangi boyutların olmasına gerektiğine değinilmektedir. Bir metaforik ifade de birden fazla boyutun olabileceğine değinen yazarlar her bir boyutla ilgili örnek vermeyi de ihmal etmemişlerdir. On yedinci bölümde metaforlar arasındaki kompleks tutarlılıklara değinilmektedir. On sekizinci bölümde kavramsal yapı teorilerinin sonuçlarından bahsederken iki yaklaşımın sonuçlarına odaklanmaktadırlar. Soyutlama teorisi kavramın geştaltını alarak tek, nötr ve soyut bir kavram ortaya atarken homonim teorisinde de bir metaforik ifade de iki bağımsız kavramı kabul etmektedir. Zayıf ve güçlü homonimi ayrımı yapan yazarlar güçlü homonimi farklılıkların keskinleşmesi, zayıf homonimiye ise kavramlar arası farklılığı kabul etmekle birlikte fiziksel ve soyut kavram arasındaki ilişkiyi kabul eden bir görüş olarak ifade etmektedirler. Bu yaklaşımlardan soyutlama ve güçlü homonimiye yetersiz bulmaktadırlar.

On dokuzuncu bölümden itibaren ise bilişsel süreçte metaforun nasıl anlaşıldığı ve kavranıldığı üzerinde durulmaktadır. Metaforun kavram süreçlerimize etkisinden bahseden yazarlar, bu süreçte metafora duyulan ihtiyacın kavramın ya soyut olmasından ya da tecrübelerimizde yeterince belirgin olmasından kaynaklandığını ifade etmektedirler. Yirmi dördüncü bölüme kadar başlık başlık ele

¹ George Lakoff, Mark Johnson, *Metaforlar/Hayat, Anlam ve Dil*, trc. Gökhan Yavuz Demir (İstanbul: İthaki, 2015), 34.

alınan tutarlılık konusu teoriler üzerinden açıklığa kavuşturulmaktadır. Yazarlar bu bölümlerde metaforu, anlama bakımından ele alarak ikiye ayırmışlardır. Günlük hayatta kullanılan metaforlar olan konvansiyonel metaforların kültürümüzün kavram sisteminde yer aldığı, tahayyül gücü yüksek yaratıcı metaforların üst soyut kavramlardan oluştuğu için anlamlandırma açısından yeni bir kavrayışa ihtiyacı olduğundan bahsetmektedirler.

Yirmi dördüncü “Doğruluk” başlığı altında ele alınan bölüm, konvansiyonel bir metaforu ve kavram sistemimiz tarafından yeni karşılaşılan bir metaforu nasıl anladığımıza dairdir. Anlama da doğruluğun öneminden bahseden yazarlar yirmi beşinci bölümde anlam teorileri olan objektivizm ve sübjektivizm mitlerini ele almaktadırlar. Metaforik kavram sistemimize dair iki anlam teorisi olan bu iki mit birbirine tamamen zıt görüşlerdir. Objektivizm miti zihni anlama sürecimizi sadece dış etkenlere ve çevreye bağlarken sübjektivizm miti ise dâhili boyutlara odaklanıp anlama sürecimizi sadece içsel duygu durumumuza hasretmektedir. Her ikisi için de alternatif olarak geliştirilen tecrübeci sentez ise iletişime dayalı yaratıcı anlama her iki miti de bünyesinde birleştirip ayrı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu sunduğu bakış açısına göre insan çevresinin bir parçası olmaktadır. Buna göre tecrübeci sentezin alanları kişilerarası iletişim ve karşılıklı anlama, kendini anlama, ritüeller, estetik tecrübe ve politikadır.

Yirmi altıncı bölümden yirmi sekizinci bölüme kadar Batı felsefesinde objektivizm mitinin öneminden bahseden yazarlar bu mitin tecrübelerimizi, düşüncelerimizi ve dilimizi anlamada başarısız olduğunu söylemektedirler. Objektivist görüş kognitif linguistik görüşü marjinal bir fenomen olarak görülmesinden ce aralarındaki çatışmadan bahsedilmektedir. Yirmi yedinci bölüm ‘Metafor, Objektivizm mitinin Kusurlarını Nasıl İfşa Eder? Başlığı altında yazarlar duyulara ve çevreye odaklanan objektivistlerin insani varlıkların dünyayı nasıl algıladıklarına ve kavramlaştırdıklarına, insani değerlere, insani sosyal ve kültürel kurumlara ve insan bilimlerine dair yetersiz açıklamalara sahip olduklarını savunmaktadırlar.

Yirmi sekizinci bölümde de sübjektivizm mitinin yetersizliklerine başlık açan yazarlar bu mitin harici boyutları göz ardı etmesinden ötürü başarısız bulmaktadırlar.

Tecrübeci Sentezi alternatif olarak yirmi dokuzuncu bölümünde sunan yazarlar objektivizm mitinin temel dayanağının bireye göre dış dünya, sübjektivizm mitinin temel dayanağını anlamanın daima kişi için anlam olduğu bilinci olduğunu ifade ettikten sonra tecrübeci mitin dayanağının anlama yönelik ilgi olduğunu savunmaktadırlar. Bu ilgi özellikle kişilerarası iletişim ve karşılıklı anlama, kendini anlama, ritüeller, estetik tecrübe ve politika alanlarında baş göstermektedir. Otuzuncu bölümde yazarlar bu alanların tecrübeci miti anlamlandırmadaki yerinden bahsederek konuya son vermektedirler.

Lakoff ve Johnson kitaplarının sonsözünde kitabı dört yanılgıya vermek amacıyla yazdıklarını belirtmektedirler. Kitap ihtiva ettiği içeriğiyle bu yanılgılara cevap vermeyi misyon edinmektedir. Bu dört yanılgı, metaforun kavramlar değil kelimeler sorunu olduğu, metaforun benzerlikle temellendiği, bütün kavramların

lafzi olduđu hiç birinin metaforik olmadıđı ve rasyonel dűŐünceyi beyinlerimizin ve bedenlerimizin Őekillendirmediđidir. Bu yanılıđlara karŐı antitez oluŐturan yazarlar yer yer savunmacı bir űslup ile metafor hakkındaki klasik gűrűŐe karŐı çıkmaktadırlar.

2003 baskısında eklenen sonsűzle metafor tűrlerine dair yapılan ayrımla ilgili bir dűzeltme yapılmıŐtır. Sűz konusu dűzeltme metaforların ontolojik, yapısal ve yűnelimsel olmalarına dairdir. Bu ű tűrű ayrı baŐlıklarda inceleyen yazarlar aslında tűm metaforların aynı zamanda ontolojik, yapısal ve yűnelimsel olduklarını ve yapılan ayrımların suni olduđunu ifade etmiŐlerdir.

Kitap linguistik alanına ait olmakla felsefe için de bir kaynak teŐkil etmektedir. Metaforun Antik Yunan ve İŐlam felsefesinde kullanılması, metaforun ifade ediŐ biçimi olarak felsefedeki yeri ve űnemini gűstermektedir. Metaforu ve metaforik dűŐünme biçimini ele alan yazarlar bu fenomeni tűm boyutlarıyla ele almıŐlardır. Metaforun neliđine ve iŐlevine dair bu kitap da metaforik űslubun kullanıldıđı klasik eserleri anlamada űnemli bir yere sahip olmaktadır. ÇađdaŐ felsefenin belli baŐlı bir dalı olan dil felsefesi için de űnemli bir yere sahip olabilecek tűrde bir kitap olan bu eser kitle olarak alanda okuyan űđrencilere ve akademisyenlere hitap etmektedir.